

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ

(7 ve 8. SINIFLAR)

ÖĞRETİM PROGRAMI

ANKARA 2016

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ

(7 ve 8. SINIFLAR)

ÖĞRETİM PROGRAMI

ANKARA 2016

İÇİNDEKİLER

Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programı.....	1
Programın Kapsamı ve Genel Amaçları	5
Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programının Temel İlkeleri	6
Programın Temel Becerileri	7
Programın Örüntüsü.....	8
7. SINIF	9
8. SINIF	14
Kaynakça	26
Ek Kaynakça	27

DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Vizyon

Programın vizyonu; farklı bakış açılarını deneyebilen, başka görüşlere açık, kendine özgü bir perspektif oluşturabilen; insanlığın sanatsal, felsefi ve bilimsel birikimine karşı ilgili; gelişmeleri anlama ve yorumlama yetisine sahip; empati ve duyarlılık gücü olan; karşılaştığı sorunlar karşısında alternatif çözümler üretebilen; yaşadığı kültür ve değer ortamı konusunda farkındalığı bulunan ve nihayetinde bütün bu yeterlilikleri gösterecek şekilde eleştirel, yaratıcı, analitik ve yansıtıcı (reflecti-ve) düşünebilen bireylerin yetişmesine katkı sağlayacak bir anlayış/yönelim oluşturabilmektir.

GİRİŞ

Düşünme, insanın en ayırıcı vasıflarından birdir. Öyle ki, insanın ancak düşünme yetisi sayesinde insan olduğu bile söylenebilir. Onun yeryüzündeki serüveni, aklın ve düşüncenin serüvenidir. İnsanın dil sahibi bir varlık olması, dil üzerinden varlığı kavrayıp ve ifade edebiliyor olması, düşünme gücünü ve yetisini de oluşturmuştur. Bu yeti, insani melekenin ortaya çıkmasına ve gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu anlamda, dil, konuşma, düşünme, akıl erdirme, çıkarımda bulunma, alet yapma, kültür üretme, tarih ve gelenek ortaya koyma gibi varoluşsal özellikler, bu insani yetinin bir ürünü olarak ortaya çıkar.

Bu açıdan bakıldığında düşünme gücünü eğitmek, insanı insan yapan özü geliştirmek olacaktır. Düşünme eğitiminin doğrudan bir bilgi alanı yokmuş gibi görünse de, yakından bakıldığında bütün eğitim alanlarının temelde bir düşünme eğitimi olduğu görülebilir. Düşünme yetisini geliştirmeyen bir eğitim faaliyeti, temel gerekçesini yitirmiş, kendi üzerine bir bilinç edinmemiş olur. Düşünme eğitimi, bilgiyi anlamlandırma, işleme, yapılandırma ve yeniden üretme becerisine yaptığı katkı ile diğer bütün eğitimlerin temelini de oluşturur. Eğitim ve öğretim faaliyeti, bu sayede, basit bir bilgi aktarımı olmaktan çıkarak, bireyin yetenek ve potansiyelini aktif hale getiren, farkındalık düzeyini artıran, kendilik bilincini geliştiren yaratıcı bir sürece dönüşür.

Düşünme, kültürümüzde önemli bir yer tutar. İbn-i Haldun, düşünme yetisini eğitebilen birey ve toplumların, yaşama kültürü ve uygarlık oluşturmada önemli bir avantaj elde ettiklerini söyler (İbn Haldun, 2007: 368, vd.). Farabî'ye göre düşünme erdemi, kazandırdığı anlayış ve empati gücüyle iyi ve mutlu hayatı olanaklı kılar; iyi, güzel ve faydalı olan, düşünme erdemi sayesinde ortaya çıkar. Bu yüzden düşünme, birey ve toplumların sahip olabileceği en yüksek değerdir (Farabî, 1974: 18-30). Bunun yanında, Farabî ve İbn Haldun, düşünme yetisinin, ilim ve sanatların kaynağı olduğunu söyler. Batılı bir düşünür ise düşünme gücü eğitilmiş birey ve toplumların, kendi sorunlarını konuşabilme ve çözebilme yeterliliği kazanacaklarını, bu şekilde başkalarının peşinden gözü kapalı sürüklenip gitmekten kurtulacaklarını söyler (Descartes, 1983: 43-35).

İnsanoğlu, önemseydiği, değer verdiği, vazgeçilmez gördüğü her şeyi, eğitimin konusu haline getirmiştir. Daha Platon (1992 ve 2014) ve Aristoteles (1998)'ten beri zihnin, ahlakın, duyguların ve bedenın eğitilmesi, insanın ontolojik bütünlüğü açısından önemli görülmüştür. Düşünme, insan hayatının temelini teşkil eden zihnin temel fonksiyonudur. Mutluluğumuz ve mutsuzluğumuz, iyimserliğimiz ve kötümserliğimiz, başarı ve başarısızlığımız büyük ölçüde ona bağlıdır. Düşünme yetisini eğittiğimiz ve geliştirdiğimiz zaman, varoluşun en temel donanımını sağlamış oluruz. Böyle önemli bir konunun rastlantıya yer vermeyecek şekilde eğitilebilmesi gerekir. Düşünme gücünün eğitilmesi, bireyin, kendisini geliştirme çabasını destekleyerek iyi ve mutlu hayatı olanaklı kılacak temel bir kazanım olacaktır.

Şu bir gerçek ki, insanlık son yüzyılda daha önce hiç karşılaşmadığı sorunlarla karşılaşmış; bu sorunlarla baş edebilmek için eğitimden daha çok şey bekler olmuştur. “Yaratıcılık”, “problem çözme”, “üretkenlik”, “hoşgörü”, “demokratik duyarlılık”, “insan hakları” gibi kavramlar çerçevesinde düşünme yetisini eğitmeye yönelik Düşünme Eğitimi (Dewey, 1933), Çocuklar İçin Felsefe (Lipman, 2003), Altı Şapkalı Düşünme Tekniği (De Bono, 2008) gibi başlıklar altında çalışmalar yapılmıştır. Bu şekilde bir yandan bireye karşılaşacağı sorunlarla baş edebilme yeterliliğinin kazandırılması, öte yandan da çağın popüler değerlerinin üretilmesi amaçlanmıştır. Bütün bu amaçların ötesinde bireyin mutlu, erdemli ve değer duygusuna sahip bir kişi olabilmesi; insanlığın temel sorunları karşısında duyarlılık oluşturabilmesi, düşünme gücünün aktif hale gelmesine bağlıdır. Sokrates’in ifadesiyle (Platon, 1996. 14) hayatı sorgulayabilmenin, Kant’ın (1980 ve 1984) deyişiyle kendi aklını kullanma cesareti gösterip özerk bir birey olabilmenin yolu da öncelikle düşünme yetisinin eğitilmesi ve aktif hale getirilmesinden geçer. Bu eğitimi önemsemek gerekir. O, insanın temel özelliğinin eğitilmesine yönelik bir çabadır; Mevlânâ’nın (1985: 299) da dediği gibi, insan esasta bir düşünceden ibarettir, gerisi kan ve sinirdir.

Düşünme dediğimiz zaman, pek çok filozofta (sözelimi Aristoteles, Farabî, Kant) karşılık bulabilecek şekilde teorik ve pratik düşünme biçimlerinden söz edebiliriz. Buna göre teorik düşünme biçimi bilmeye, pratik düşünme biçimi ise eylemeye (ahlak) ve üretmeye (sanat, teknik) yönelik ortaya çıkar. Bu, temel bir ayırmadır. Günümüzde ise özellikle düşünme eğitimi söz konusu olduğunda, daha çok, yukarıda sözünü ettiğimiz değerleri karşılayacak şekilde “eleştirel düşünme”, “yaratıcı düşünme”, “analitik düşünme” ve “yansıtıcı” düşünme” biçimlerinden söz edilmektedir.

20. yüzyılda, eğitimciler, düşünmenin en etkin biçimlerinden biri olan eleştirel düşünmeyi eğitimin temel hedeflerinden biri olarak görmüşlerdir. Piaget (1958) eğitimin öncelikli hedefinin, önceki nesillerin yaptıklarını tekrar etmek değil, yeni fikirler üreten, bilginin doğruluğunu sorgulayan, eleştiri becerisine sahip bireyler yetiştirmek olduğunu söylemiştir. Eleştirel düşünme becerisi, günümüzde, giderek çeşitlenen iş sahalarında çalışabilmek, bilgi kaynaklarından verimli bir şekilde yararlanabilmek, uygun çözümler üretebilmek için sahip olunması gereken “üst düzey düşünme becerilerinden” biri olarak görülmektedir (Dewey, 1933).

Düşünme eğitiminin bireye sağlayacağı önemli kazanımlardan bir diğeri de yaratıcı düşünme becerisidir. Yaratıcı düşünme esas itibarıyla bireydeki esnek düşünebilme, yeni fikir ve ürünler ortaya koyma potansiyelini ifade eder. Yaratıcılık kendi içinde “yenilikçilik” ve “girişimciliği” barındırır. Yaratıcılıkta aynı zamanda “sıra dışılık” da bulunur. Robinson’a (2008) göre yaratıcılık, sonuçları özgün ve değerli olan imgelem gücünün bir yansımasıdır. Yaratıcılık var olanla yetinmemeyi gerektirir. Bunun için sorgulama ve eleştirme becerisi devreye girer. Özgünlük ise, yeni ilişkiler, bakış açıları ve betimleme yollarını sezmeyi içerir. Yaratıcılık sadece zihinsel bir işlem olmayıp, eylemi de gerektirir. Bir insanın yaratıcı olarak tanımlanabilmesi için, kendisinden istemli bir biçimde ve etkin olarak bir şeyler üretmesi beklenir.

Yaratıcı düşünmeye sahip bireyler öncelikle bakış açılarını değiştirirler. Alışlagelmiş kalıp yargılardan sıyrılabilirler, var olan yöntem ve çözümler yerine daha pratik, kullanışlı ve ekonomik çözümler getirebilirler. Yaratıcı düşünme becerisi sayesinde bireylerde sürekli bir arayış, canlılık, dinamizm ve girişimcilik ruhu gelişmiş olur. Yaratıcılık, bireyin özgünlüğünü gösteren önemli bir beceri olarak kendini ifade etmenin yollarından biridir. Torrance (1968) yaratıcılığı; sorunlara, bozukluklara, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, güçlükleri belirleme, çözüm arama, tahminlerde bulunma, eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme bıkmadan sınaama olarak tanımlar. Bentley (1999) de yaratıcılığı, mevcut bilginin yeni bir bilgi ya da düşünce oluşturana kadar yapılandırılması ve yeniden düzenlenmesi süreci olarak tanımlar. Kısaca yaratıcılık; sadece orijinal bir ürün ortaya koymak değil, bilinen mevcut bilgilerden yeni sentezler yapma, sorunlara farklı çözüm yolları arama, yeni durumlara uyum sağlama ve nesnelerin işlevlerini alışlagelmiş uygulamaların dışında düşünebilmektir.

Yaratıcı düşünmeyi eleştirel düşünmeden ayıran bazı temel özellikler bulunur. Eleştirel düşünme soyut mantık ve muhakeme gücüne dayalı analitik bir özellik taşıırken, yaratıcı düşünme daha somut, daha işlevsel ve daha kullanışlı fikir ve eylemlere yönelir. Bu ayrıma göre eleştirel düşünme mevcut olanı “sorgulamayı”, yaratıcı düşünme ise mevcut olanı “geliştirmeyi” hedefler. Ancak yaratıcı düşünmenin çoğu zaman alışlagelmiş düşünce ve uygulamalara aykırı görünmesi nedeniyle yadırganma ihtimali bulunmaktadır. Zira ilk bakışta yeni fikirler saçma, sıra dışı ve imkânsız görünebilirler. Bu anlamda, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünmeyi tamamlayan ve onu geliştiren “yanal düşünme” olarak da adlandırılmaktadır.

Gerek eleştirel düşünme, gerekse yaratıcı düşünmenin ortak hedefi bireylerde analitik düşünme becerisini geliştirebilmektir. Analitik düşünme, bir sorunu kendini oluşturan parçalara ayırarak ele almayı amaçlayan düşünme biçimidir. Sorunun örtük nedenlerini görebilmeyi, işin iç yüzünü sezebilmeyi ihtiva eder. Analitik düşünme, bilgi ve deneyimi etkili şekilde kullanabilmeyi gerektirir. Bir sorunun ve onu oluşturan unsurların algılanması, diğer sorunlarla ilişkisinin kurulması, ilgisiz olanlardan ayrılması, olası çözüm yollarının tespiti ve en uygun olanının tercih edilmesi, analitik düşüncenin aşamalarındandır. Analitik düşünce, iş ve eylem alanında en çok ihtiyaç duyulan düşünme biçimlerinden biridir.

Bir diğer düşünme biçimi yansıtıcı düşünmedir. Yansıtıcı düşünme, geçmişte elde edilen bilgi ve deneyimlerin geleceğe yansıtılmasıdır. Öğrencinin aktif olarak katıldığı eğitim ortamından kendi deneyimleriyle bilgi edinmesini, bilgilerini başkaları ile paylaşmasını ve yeni durumlarda kullanabilmesini içerir. Bu tür düşünmede geçmiş yaşantılardan ders çıkarılması, başka deyişle geçmişte elde edilen deneyimlerin geleceğe yansıtılması durumu söz konusudur. Cotton (1991) dikkatli ve yansıtıcı düşünebilme yeteneğinin, demokratik bir toplumda sorumluluk sahibi vatandaşlık için gerekli olduğunu söyler. Dewey (1933: 8-9) yansıtıcı düşünmenin, fikirlerin basit bir sıralamasından ibaret değil, bağlantılı ve birbirini izleyen süreçlerden oluştuğunu belirtir.

Kuşkusuz düşünme biçimleri sadece bunlardan ibaret değildir. Hipotetik düşünme, analogik düşünme, bütünleştirici düşünme, diğer düşünme biçimlerinden bazılarıdır. Bunların hepsinde, insanın bilgi ve deneyiminin, bir amaca yönelik, farklı açılardan, yaratıcı ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi söz konusudur. İnsanın düşünme yetisini verimli bir şekilde kullanabilmesi önemlidir. Zira üretici ve yaratıcı olabilmesi, sorunlarını çözebilmesi, kültür ve medeniyet ürünü ortaya koyabilmesi, hayata bir anlam verebilmesi, hatta giderek hayatta kalabilmesi buna bağlıdır. Günümüz eğitim programları da düşünme becerilerinin geliştirilmesini öncelemekte; eğitimin temel hedefinin öğrencide, analitik, yaratıcı eleştirel ve yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmek olduğuna işaret etmektedir. Bu anlayış, öğrenme sürecinde öğrenciyi aktif hale getirmekte ve sorumluluk yüklemektedir. Bu çerçevede, öğretmenlerden öğrencilerinin düşüncelerini ifade etmelerine, değerlendirme ve yorumlarıyla dersi zenginleştirmelerine fırsat tanımaları beklenmektedir.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, özellikle 1970'li yıllardan sonra, Batı kültüründe düşünme eğitimi üzerinde önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri çerçevesinde, üretime, problem çözmeye, birlikte yaşama kültürü oluşturmaya, insan hak ve özgürlükleri konusunda duyarlılık geliştirmeye odaklandığı görülmektedir. Bu değerler, çağdaş eğitim uygulamalarının da temel hedefleri arasındadır.

Ülkemizde, sözü edilen çerçevede öncü çalışmalar yapılmamıştır. Bununla birlikte “olgun insan” idealine yönelik süregelen bir düşünme eğitimi geleneği hep var olmuştur. Bu uygulamalar, Ülken'in (2004: 8) bir sınıflanmasından hareketle söylersek, bir yandan “anonim kültür”, bir yandan da “şahsi kültür” çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Atasözleri, destanlar, türküler, fıkralar en yaygın düşünme eğitimi uygulamalarıdır. Halkımız yüzlerce yıllık deneyimini, sözlü gelenek unsurlarında özleştirmiş, bir zihin ve kişilik eğitimi aracı olarak gündelik hayatın canlı bir dokusu olacak şekilde gelecek nesillere bırakmıştır (Taşdelen, 2015). Bugün bu metinler sadece okullarda değil, hayatın hemen her alanında, günün her saatinde zevkle anlatılmakta ve dinlenmektedir.

Türk düşünce geleneğinin temel beslenme alanlarından birisi de İslam düşüncesidir. Ülken'in de ifade ettiği üzere, İslam düşüncesi dışında Türk düşünce geleneğini anlamak ve açıklamak mümkün değildir (Ülken, 2000). Batı kültüründeki felsefe geleneğinin İslam kültüründeki karşılığı olan hikmet anlayışı, bir bakıma tıpkı felsefede olduğu gibi kapsayıcı ve bütüncül bir bilme anlayışını ifade etmektedir (Önal, 1998) ve bu tutum dini metinler (ayet ve hadis) başta olmak üzere, kültürün kurucu öğeleri tarafından teşvik edilmiştir.

Türk düşünce geleneğine baktığımızda bu geleneğin "rasyonel" ve "tasavvufî" bir nitelikte olduğunu görebiliriz. Farabî, Yusuf Has Hacib, Ali Kuşçu, Uluğ Bey gibi bilgi, devlet, toplum ve eğitim konularını rasyonel bir çerçevede ele alanlar olduğu gibi, Ahmet Yesevî, Mevlânâ, Yûnus Emre, Hacı Bayrâm-ı Veli, Hacı Bektâş-ı Velî gibi tasavvufî bir yönelim içinde kişilik eğitimi ve ahlaki olgunlaşmayı öne çıkaran bilgiler de vardır. Anadolu kültürü, başlıca bu iki düşünme tutumunun izlerini taşır. Bu iki yönelim sonuçta bir karşıtlık ve düalizm oluşturmaz; zira asıl amaç ahlâkî ve zihinsel olgunlaşmanın bir arada ortaya çıkmasıdır; olgun insan anlayışında bu hedef vardır. Merhamet, şefkat, adalet, cesaret, cömertlik gibi kişilik değerleri, bu gönül eğitiminde kaynağını bulur. Bu anlamada düşünme geleneksel algılama biçiminde öncelikle bir kişilik eğitimi olarak ortaya çıkar.

Programın Kapsamı ve Genel Amaçları

Düşünme Eğitimi Dersi (7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde belirtilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları"na uygun olarak hazırlanmıştır.

Düşünme eğitimi dersi, belirli bir alan bilgisinin öğretilmesini amaçlamaz. Başka deyişle düşüncelerin, kavram ve kuramların öğretileceği bir felsefe, bir mantık veya bir düşünce tarihi dersi değil; birçok alanın bilgi ve deneyiminden yararlanarak, düşünme yetisinin eğitilmesini; bireye eleştirel, yaratıcı, analitik ve yansıtıcı düşünme beceri ve tutumlarının kazandırılmasını amaçlayan bir derstir. Bu özelliği ile disiplinlerarası bir nitelik taşımaktadır.

Geniş bir açıdan bakıldığında düşünme eylemi; sezgilerimizi, duygularımızı, değerlerimizi, inançlarımızı kapsar ve onlarla çok yönlü bir ilişki içindedir. İnsan, düşünme eyleminde, hataya düşebilir, kendine gereksiz zorluklar çıkarabilir, doğruyu yanlıştan ayırmakta zorluk yaşayabilir; belki de en önemlisi düşünme eylemimiz, farklı nedenlerden dolayı kendi işleyişini engelleyebilir ve kolayca kısır döngü içerisine girebilir. Düşünme eğitimi, işte bu ve benzeri sorunları aşabilmeyi, olay ve olguları sağlıklı değerlendirip doğru sonuçlara ulaşabilmeyi amaçlar. Düşünme eğitiminin kapsamı; günlük yaşamda ve öğrenme sürecinde mevcut bilgilere eleştirel yaklaşabilme, doğru analiz edebilme, doğru karar verebilme ve eldeki verileri en verimli şekilde yorumlayabilme becerilerinin kazandırılmasına yöneliktir.

Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programının genel amaçları şunlardır:

- Düşünme becerisini etkin hale getirmek.
- Eleştirel düşünme becerisi kazandırmak.

- Yaratıcı düşünme becerisi kazandırmak.
- Analitik düşünme becerisi kazandırmak.
- Sistemli ve bütüncül düşünme becerisi kazandırmak.
- Esnek, alternatifli düşünebilme becerisi kazandırmak.
- Bilme ve öğrenme isteği uyandırmak.
- Sorun çözme becerilerini geliştirmek.
- Görüşlerini açık ve etkili biçimde sunma becerisi kazandırmak.
- Düşünme eyleminde yerel/kültürel ve evrensel değerleri gözetmek.
- Düşünce farklılıklarına saygıyı öğretmek.
- Dil gelişimine katkı sağlamak.
- Kişilik gelişim sürecini desteklemek.

Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programının Temel İlkeleri

Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programı hazırlanırken aşağıdaki ilkeler gözetilmiştir. Bu ilkeler bu dersin öğretimi sürecinde de gözetilmesi gereken ilkelere dir. Bunlar;

- Düşünmenin insana özgü bir faaliyet oluşu.
- Yaşamın sürdürülebilmesi ve geliştirilebilmesi için düşünmenin gerekliliği.
- Düşünme becerisinin geliştirilebilirliği.
- Düşünme tarzlarının farklı oluşu.
- Düşünmenin canlı, sürekli ve ucu açık bir faaliyet oluşu.
- Düşünmenin öznel ve nesnel yönlerinin bulunduğu.
- Düşünme ve eylem arasında ilişki olduğu.
- Düşünmenin sosyal ve kültürel bir değer ortamında gerçekleştiği.
- Düşünme becerisinin diğer öğrenmeleri desteklemesi.
- Düşünmenin disiplinlerarası bir etkinlik olması.
- Düşünmenin bir kültür ve gelenek ortamı içinde ortaya çıkması ve ait olduğu ortamın karakterini taşıması

Programın Temel Becerileri

Bu program hazırlanırken öğrencilere düşünme becerileri kazandırılması hedeflenmiştir. Bu beceriler belirlenirken, dersin temel ilkeleri, öğrencilerin gelişim seviyesine uygunluk ve diğer dersler için sağlayacağı yararlar dikkate alınmıştır. Becerilerin belirlenmesinde programın disiplinlerarası özelliği de gözetenmiştir.

Düşünme Eğitimi, öğrencilerde şu becerilerin kazandırılmasını hedefler:

- 1- Sorgulama becerisi.
- 2- Araştırma becerisi.
- 3- Verileri anlama ve yorumlama becerisi.
- 4- Veriler arasında ilişki kurma becerisi.
- 5- Mevcut verileri anlamlı biçimde bütünleştirme becerisi.
- 6- Problem çözme becerisi.
- 7- Alternatif sunabilme becerisi.
- 8- Özgün fikir ve ürünler ortaya koyabilme becerisi.
- 9- Eleştirme becerisi.
- 10- Yöntemli ve sistemli düşünebilme becerisi.
- 11- Kıyaslama yapma becerisi.
- 12- Kanıt kullanma becerisi.
- 13- Dili etkili kullanma becerisi.
- 14- Kurgulama/planlama becerisi.
- 15- Varlığı birlik ve bütünlük içinde düşünebilme becerisi.

Bu beceriler, öğrencilerin sahip olduğu potansiyeli en üst düzeye çıkarma, en iyi ve en uygun biçimde kullanabilme yetisi kazandırmayı hedefler. Bu nedenle düşünme eğitiminin yapıldığı eğitim ortamları, yaratıcılığı destekleyen, potansiyelin ortaya çıkmasını sağlayan bir süreç olmalıdır.

Programının Örüntüsü

Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programının temalar, kazanımlar, değerler ve kavramlar çerçevesinde bütünleştirici bir anlayışla hazırlanmıştır. Temaların oluşturulmasında düşünme faaliyetinin insan yaşamındaki yeri, doğası, işlevi, adımları, boyutları, kazandırdıkları ve geleceği inşa etmedeki rolü göz önünde tutularak mantıksal bir akış gözetilmiştir. Aşağıda Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programı akışı verilmiştir.

DÜŞÜNME EĞİTİMİ

7. SINIF

7.1. DÜŞÜNME EVRENİ İNSAN VE DÜŞÜNME

Hedef : Öğrencilere; düşünmenin insana özgü bir faaliyet olduğunu kavratarak, insan niteliğini geliştirmede düşünmenin rolüne dikkat çekmek.

KAZANIMLAR

7.1.1. Düşünmenin insana özgü bir faaliyet olduğunu kavrar.

7.1.2. Düşünmenin insan olma niteliğini geliştirdiğini kavrar.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Hayata anlam ve değer verme, 2. Düşünmeye karşı duyarlılık.	İnsan, düşünme, yaşam döngüsü, bilinç.

7.2. DÜŞÜNMEYE ÇAĞRI DÜŞÜNMEYE BAŞLIYORUM

Hedef: Öğrencilerin, hayret ve merak duygularını harekete geçirerek, onları araştırma ve öğrenmeye sevk etmek.

KAZANIMLAR

7.2.1. Merak ve hayret duygularını harekete geçirerek, araştırmaya istek duyar.

7.2.2. Çevresindeki sorunlara ilgi ve duyarlılık gösterir.

7.2.3. Karşılaştığı durumları anlamada sorgulayıcı davranır.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Fiziksel, kültürel ve sosyal çevreye duyarlılık, 2. Sorumluluk bilinci, 3. Sorgulayıcı olma.	Bilgi- bilme, düşünce-düşünme, merak, hayret, araştırma, sorgulama.

7.3. DÜŞÜNME: HAYATIN İNŞASI

7.3.1. DÜŞÜNMEYİ SEVİYORUM

Hedef: Öğrencilere; düşünmenin, hayata bakışı olumlu yönde etkileyen ve insanı mutlu kılan bir eylem olduğunu kavratmak.

KAZANIMLAR

7.3.1.1. Düşünmenin hayata bakışını zenginleştirdiğini fark eder.

7.3.1.2. Düşünmenin empati gücünü geliştirdiğini fark eder.

7.3.1.3. Düşünmenin iletişimi kolaylaştırdığını kavrar.

7.3.1.4. İyimser ve umutlu olmayı düşüncelerine yansıtır.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Düşünme sevgisi, 2. İlişkilerine özen gösterme, 3. İyimserlik.	Hayal gücü, empati, iletişim, umut.

7.3.2. DÜŞÜNCE DEN KUVVET DOĞAR

Hedef: Öğrencilere; düşünmenin sorunları çözme ve hayatı geliştirmedeki gücünü kavratmak.

KAZANIMLAR

7.3.2.1. Bilgi üretmede düşünmenin önemini kavrar.

7.3.2.2. Hayatı geliştirmede düşünmenin önemini kavrar.

7.3.2.3. Sorunları çözmede düşünmenin gücünü kavrar.

Ünite sonunda, öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları öğrenmiş olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Üretkenlik, 2. Gelişime açıklık.	Gelişim, sorun, bilgi üretimi, sorun çözme.

7.3.3. DÜŞÜNMENİN GÜCÜ: ELEŞTİRİ VE YARATICILIK

Hedef: Öğrencilere; düşünme etkinliğinin eleştiri ve yaratıcılık ile gerçekleştiğini kavratmak.

KAZANIMLAR

7.3.3.1. Eleştirinin düşünmeyi geliştirdiğini kavrar.

7.3.3.2. Yaratıcılığın düşünme ile geliştiğini kavrar.

Ünite sonunda, öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları öğrenmiş olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Üretkenlik.	Eleştiri, yaratıcılık.

7.4. DÜŞÜNMENİN BOYUTLARI, DÜŞÜNMENİN ADIMLARI

Hedef: Öğrencilere; düşünmenin mantıklı, sistemli ve aşamalı zihinsel bir üretim olduğunu kavratmak.

KAZANIMLAR

7.4.1. Düşünmenin aşamalı bir zihinsel üretim olduğunu kavrar.

7.4.2. Bilinenden yola çıkarak bilinmeyene ulaşır.

7.4.3. Problemin çözümünde varsayımlar oluşturur.

7.4.4. Dağınık verilerden anlamlı bir bütün oluşturur.

7.4.5. Bir bütünü benzerlik ve farklılıklarına göre sınıflar.

7.4.6. Düşünme faaliyetinin ölçütlere bağlı olarak gerçekleştiğini kavrar.

7.4.7. Bir şeyin değerini ölçerken kıyaslama yapar.

7.4.8. Tek tek olaylardan genel ilkelere ulaşır.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Bilme sevgisi, 2. Sabırlı olma.	Zihinsel üretim, ölçüt, kıyas, sınıflama, varsayım.

7.5. DÜŞÜNMENİN RENKLERİ

7.5.1. BENİM DÜŞÜNCEM, BENİM YOLUM

Hedef: Öğrencilere; bir konu etrafında farklı düşüncelerin ortaya çıkabileceğini göstererek, ken-di bakış açısını bulmanın ve kendi düşüncesini geliştirmenin önemli olduğunu kavratmak.

KAZANIMLAR

- 7.5.1.1. Bir durumun problem olup olmadığına karar verir.
- 7.5.1.2. Sorunların tespiti ve çözümünde kendi bakış açısını geliştirir.
- 7.5.1.3. Kendi düşüncelerini ifade ederken özgüvenli davranır.
- 7.5.1.4. Düşünme ve mizah ilişkisini önemser.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Özgün olma, 2. Kendine saygı.	Öznellik, bakış açısı, özgün.

7.5.2. ORTAK YAŞAMA: RENKLERİN AHENGİ

Hedef: Öğrencilere düşünce farklılıklarının ortak yaşama kültürüne katkı sağladığını kavratmak.

KAZANIMLAR

- 7.5.2.1. Bir konu etrafında farklı görüşlerin ortaya çıkabileceğini kabul eder.
- 7.5.2.2. Farklı düşünceleri saygıyla karşılar.
- 7.5.2.3. Farklı düşüncelerin bir zenginlik olduğunu kabul eder.
- 7.5.2.4. Eleştirilere tahammül gösterir.
- 7.5.2.5. Eleştirilerden yararlanır.
- 7.5.2.6. Başkalarının düşüncelerinden faydalanmayı öğrenir.

Ünite sonunda, öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları da öğrenmiş olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Farklı düşüncelere saygı duyma, 2. Hoşgörülü olma, 3. Gelişmeye açık, 4. Tahammüllü olma.	Farklılık, saygı, hoşgörü

7.6. DÜŞÜNMENİN DİNAMİZMİ, GELECEĞİN İNŞASI

Hedef: Öğrencilerin, şimdi ve burada düşünen bireyler olarak tarih, kültür ve gelenekle bağlarını güçlendirmek.

KAZANIMLAR

- 7.6.1. Tarih ve geleneğin zaman içerisinde oluştuğunu kavrar.
- 7.6.2. İçinde yaşadığı inanç ve kültür ortamının farkına varır.
- 7.6.3. Yaşam dünyasının oluşumunda düşünmenin önemini kavrar.
- 7.6.4. Zaman ve tarih bilinci kazanır.
- 7.6.5. Düşünmen kişinin hayatın öznesi olduğunu kavrar.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Kültüre saygı, 2. İnanca saygı.	İnanç, kültür, gelenek, süreklilik.

7.7. DÜŞÜNMENİN DİNAMİZMİ, GELECEĞİN İNŞASI

Hedef: Öğrencilere; düşünmenin dinamik bir süreç olduğunu ve geleceği inşa etmede önemli rolü bulunduğunu kavratmak.

- 7.6.1. Geleceğin kurgulanmasında düşünmenin önemini kavrar.
- 7.6.2. Düşünme etkinliğinin zaman (geçmiş, şimdi ve gelecek) ile ilişkisini fark eder.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Hayata bağlılık.	Gelecek, zaman, kurgu, öngörü.

8. SINIF

8.1. DÜŞÜNME EVRENİ, HAYAT VE DÜŞÜNME

Hedef: Öğrencilere; düşünme ve hayat arasında ilişki kurularak, hayatın anlam ve değerine yönelik olumlu bir tutum geliştirmelerini sağlamak.

KAZANIMLAR

- 8.1.1. Düşünmenin hayatı anlamlı ve değerli kılan bir etkinlik olduğunu fark eder.
- 8.1.2. Düşünmenin erdemli insan olmadaki rolünü kavrar.
- 8.1.3. Düşünmenin çabaya bağlı bir etkinlik olduğunu kavrar.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları öğrenmiş olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Hayata olumlu bakma, 2. Erdemli olma, 3. Azimli olma.	Anlam, değer, erdem, çaba.

8.2. DÜŞÜNMEYE ÇAĞRI, GELİŞİMİN ANAHTARI: DÜŞÜNME

Hedef: Öğrencilere düşünme ve gelişim arasındaki ilişkiyi kavratmak.

KAZANIMLAR

- 8.2.1. Düşünmenin gelişim açısından önemini kavrar.
- 8.2.2. Bilginin değişebileceğini ve gelişebileceğini fark eder.
- 8.2.3. Düşünmenin önündeki engelleri kavrar.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Gelişimin sürekliliğine inanma, 2. Özgüven.	Gelişim, değişim, önyargı.

8.3. DÜŞÜNME: HAYATIN İNŞASI

8.3.1. BENLİĞİN İNŞASI

Hedef: Öğrencilere; düşünmenin bireyi özgürleştiren ve benliği inşa eden bir etkinlik olduğunu kavratmak.

KAZANIMLAR

- 8.3.1.1. Düşünmenin bireyi özgürleştirdiğini fark eder.
- 8.3.1.2. Düşünce ve eylemlerinde sorumluluk bilinci içinde davranır.
- 8.3.1.3. Düşüncelerinde hak ve sorumluluk dengesine uygun davranır.
- 8.3.1.4. Deneyimlerinin olumlu benlik duygusunu geliştirmedeki rolünü kavrar.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Özgür olma, 2. Sorumluluk, 3. Hakkaniyet.	Benlik, hak, sorumluluk, denge, deneyim, görev.

8.3.2. ELEŞTİREL DÜŞÜNCEM

Hedef: Öğrencilere; kuşku ve sorgulama yoluyla eleştirel düşünme becerisi kazandırmak.

KAZANIMLAR

- 8.3.2.1. Sorgulayıcı ve eleştirel tutum sergiler.
- 8.3.2.2. İddialar ve gerçekler arasındaki ilişkiyi sorgular.
- 8.3.2.3. Bilginin güvenilirliğini sorgular.
- 8.3.2.4. Fikirleri desteklemek ve çürütmek için uygun kanıtlar kullanır.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değerleri ve kavramları öğrenmiş olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Eleştirel olma, 2. Gerçeğin peşinde olma.	Kuşku, iddia, gerçeklik, eleştiri, kanıt, destekleme, çürütme.

8.3.3. YARATICI DÜŞÜNCEM

Hedef: Öğrencilere; günlük yaşamlarına yön verecek özgün ve yaratıcı düşünme becerileri kazandırmak.

KAZANIMLAR

- 8.3.3.1. Özgün düşünceler üretmenin önemini fark eder.
- 8.3.3.2. Düşüncelerinde esneklik gösterir.
- 8.3.3.3. Alternatif fikirler geliştirir.
- 8.3.3.4. Seçenekler arasında uygun olanı değerlendirir.
- 8.3.3.5. Fikirlerine eklemeler yaparak zenginleştirir.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Özgün olma, 2. Yaratıcı olma, 3. Esnek olma.	Seçenek, alternatif, esneklik, zenginlik, çözüm.

8.4. DÜŞÜNMENİN BOYUTLARI, DÜŞÜNMENİN YOLCULUĞU

Hedef: Öğrencilere; düşünme faaliyetinin süreç ve adımlarını tanıtarak, kendi düşüncelerini oluşturmalarını sağlamak.

KAZANIMLAR

- 8.4.1. Sorunların çözümünde izleyeceği adımları planlar.
- 8.4.2. Sorunların çözümünde amacına uygun araç kullanır.
- 8.4.3. Düşüncelerini mantıksal bütünlük içinde ifade eder.
- 8.4.4. Düşüncelerinde tutarlı olmaya özen gösterir.
- 8.4.5. Düşüncelerindeki çelişkileri sorgular.
- 8.4.6. Karşılaşılan güç bir durumdan yeni imkânların doğabileceğinin farkına varır.
- 8.4.7. Olay ve olguları kendi bağlamında değerlendirir.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları da kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Planlı olma, 2. Tutarlı olma, 3. Mantıklı olma.	Amaç-araç, çelişki, ilke, tümevarım, tümdengelim, analogi/benzetim, öznellik, nesnellik, evrensellik.

8.5. DÜŞÜNMENİN RENKLERİ

8.5.1. BENİM DÜŞÜNCEM BENİM İFADEM

Hedef: Öğrencilere; düşüncelerini saygı ve nezaket çerçevesinde, açık ve etkili biçimde ifade etme becerisi kazandırmak.

KAZANIMLAR

- 8.5.1.1. Düşüncelerini nezaket içinde açık ve etkili şekilde ifade eder.
- 8.5.1.2. Düşüncelerini örnek ve metafor kullanarak açıklar.
- 8.5.1.3. Bir düşünceyi farklı biçimlerde ifade eder.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Nezaketli olma.	İfade, metafor, nezaket, açıklık, etkililik.

8.5.2. ORTAK YAŞAMA: SINIRLARINI FARK ET!

Hedef: Öğrencilere; özeleştirisinin ortak yaşamı geliştiren ve hataları azaltan bir tutum olduğunu kavratmak.

KAZANIMLAR

- 8.5.2.1. Kendisinin de eleştirilebileceğini fark eder.
- 8.5.2.2. Önyargılarının farkına varır.
- 8.5.2.3. Hatalarından ders çıkarır.
- 8.5.2.4. Eleştirilerinde ölçülü davranır.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Kendini sorgulama, 2. Ölçülü olma.	Özeleştiri, hata, ölçü.

8.6. DÜŞÜNMENİN DİNAMİZMİ DÜŞÜNCE DEN GELENEĞE, GELENEKTEN DÜŞÜNCEYE...

Hedef: Öğrencilere; düşünme faaliyetinin geleceğini inşa etme ve hayallerini gerçekleştirmedeki önemini kavratmak.

KAZANIMLAR

8.6.1. Hayal etmenin geleceği kurmadaki rolünü kavrar.

8.6.2. Geleceğine dair planlar yapar.

Ünite sonunda öğrenciler aşağıdaki değer ve kavramları kazanmış olurlar.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Umutlu olma.	Hayal, öngörü.

8.7. DÜŞÜNME: İNSANIN AYNASI DÜŞÜNCE DEN GELENEĞE...

Hedef: Öğrencilere; düşünce tarihimizden örnekler yoluyla geçmişe dair bilinç kazandırmak.

8.7.1. Geleneğin oluşmasında düşünürlerin önemini kavrar.

8.7.2. Milli kültürümüzü oluşturan ana değerleri kavrar.

8.7.3. Milli benliğin dayandığı düşünceleri tanır.

8.7.4. Farklı kültür ve geleneklerin olduğunu fark eder.

8.7.5. Çevresindeki sanatsal ve estetik güzelliklerin farkına varır.

DEĞERLER	KAVRAMLAR
1. Tarihe saygı, 2. Kültürel değerlere duyarlılık.	Gelenek, milli kültür.

Programın Öğretme-Öğrenme Süreci

Düşünme Eğitimi ders programı tematik bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Düşünme faaliyetinin çeşitli boyutlarına ilişkin değişik temalar belirlenmiş ve her bir tema için farklı sayıda kazanım üretilmiştir. Temalara ilişkin kazanımlar yanında değerlere ve kavramlara da yer verilmiştir.

Program esas olarak öğrencilerde fikirleri sorgulama, yeni ve alternatif fikirler üretme, düşüncelerini çekinmeden ve açıkça ifade etme becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle düşünme eğitiminin doğasını yansıtacak şekilde öğrenci merkezli bir programdır. Programda öngörülen becerilerin kazandırılması, öğrencilerin katılımını sağlayacak bir öğretim ortamı ve onları katılıma teşvik edecek yöntemler sayesinde mümkün olacaktır. Bu nedenle düşünme eğitiminde öğrencilerin etkin katılımını sağlayacak bir öğretim ortamı oluşturulmalı, bütün öğrenciler konuşmaya, fikir üretmeye teşvik edilmelidir. Bu süreçte öğretmenlerin şu hususlara dikkat etmesi yararlı olacaktır:

- Düşünmenin insan yaşamı için vazgeçilmez bir değer olduğunu hissettirmek.
- Öğrencilere kendi fikirlerinin saygıdeğer olduğunu hissettirmek.
- Öğrencilere farklı fikirler geliştirebilecekleri durumlar sunmak.
- Öğrencilerin düşüncelerini rahatça ifade edebilecekleri ortam hazırlamak.
- Başkalarının fikirlerini eleştirirken saygılı olmayı vurgulamak.
- Düşünmede mantıklı olmanın önemini vurgulamak.
- Öğrencilerin düşüncelerinde eleştirel olmalarını teşvik etmek.
- Öğrencilerin özgün ve yaratıcı fikirlerine değer vermek.
- Okulun bulunduğu bölgedeki dış mekân olanaklarından, erişilebilir kaynak ve kişilerden yararlanmaya özen göstermek.
- Öğretim etkinliklerinde sınıf dışı ortamların kullanımına özen göstermek.

Öğretmenler, kullanacakları öğretim yöntemlerini birer araç olmaktan ziyade bu dersin amaçladığı becerileri kapsayan bir etkinlik olarak görmeleri gerekir. Bu nedenle programın uygulanmasında öğrencileri etkin kılacak yöntemler seçilmelidirler. Bu kapsamda probleme dayalı öğrenme, beyin fırtınası, altı şapkalı düşünme tekniği, küçük grup tartışmaları, örnek olay incelemesi vb. yöntemler tercih edilebilir.

Öğretmenler, kullanacakları öğretim yöntemlerini birer araç olmaktan ziyade bu dersin amaçladığı becerileri kapsayan bir etkinlik olarak görmeleri gerekir. Bu nedenle programın uygulanmasında öğrencileri etkin kılacak yöntemler seçmelidirler. Bu kapsamda probleme dayalı öğrenme, beyin fırtınası, altı şapkalı düşünme tekniği, küçük grup tartışmaları, örnek olay incelemesi vb. yöntemler tercih edilebilir.

Duruma göre müzeler, sanat galerileri, camiler, medreseler, hanlar, kütüphaneler, tiyatro ve sinema salonları, tarihsel mekânlar, fabrika ve çiftlik alanları gibi sınıf dışı eğitim ortamları da dersin etkililiğini artırmak açısından kullanılabilir. Okullarda gözlemsel araştırma; doğayı incelemesi, hayvanat bahçesi gezisi ve yaratıcılığı teşvik için resim yaptırma etkinlikleri kullanılabilir. Çocukların hayal gücünü geliştirmek için senaryo tekniği kullanılmalı, yazma becerilerini geliştirmek için de kendi düşüncelerini ifade edecekleri ortamlar hazırlanmalıdır. Bu kapsamda hatıralarını, rüyalarını ve hayallerini anlatma/ yazma fırsatı tanınmalıdır. Bilim adamlarının biyografileri incelenerek, gizil yeteneklerin keşfedilmesi sağlanmalıdır. Düşüncelerini etkili biçimde savunma, başkalarını ikna etme veya bir fikri çürütme egzersizleri yapılmalıdır. Öğrenciler düşüncelerini ifade becerilerini geliştirme kapsamında günlük tutmaya teşvik edilmelidir. Yaratıcılığı geliştirme bağlamında, bir senaryoya farklı karakterler dâhil edilerek, senaryonun nasıl değişebileceği gösterilmelidir. Bir müzik dinletisinin zihindeki çağrışımlarının resmedilmesi yoluyla yorumlama becerisi geliştirilebilir. Bazı soyut kavramların (özgürlük, adalet, yardımlaşma vb.) resimle veya fotoğraflama tekniğiyle ifadesine yönelik etkinlik yaptırılabilir.

Bu dersin öğrencilerde muhakeme gücünü ve sorgulama becerisini geliştirme amacı dikkate alındığında, sokratik yöntemin benimsenmesi ve kullanılması yararlı olacaktır. Bu bağlamda öğretmenlerin sorgulama, soru cevap yöntemini ağırlıklı olarak kullanmaları gerekmektedir.

Programda herhangi bir konu alanı bilgisi yer almadığından kazanımlara ulaştıracak etkinliklerin planlanmasında öğrencilerin ilgi, ihtiyaç, beklenti, gelişim özellikleri ve hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınmalıdır. Düşünme Eğitimi dersinde öngörülen beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırabilmesi için sorgulamaya müsait bir öğretim ortamı oluşturulmalıdır. Ancak eleştiri ve sorgulama bazı değerler gözetilerek yapılmalıdır. Gözetilecek temel değerler kültürel ve insani değerlerdir. Bu çerçevede saygılı olma, başkalarının sözünü kesmeme, olumlu bakma, umutlu ve iyimser olma gibi değerler gözetilmelidir. Bunun yanında öğrenciler, yeni düşünce geliştirmeye ve başkalarının düşüncelerini dikkate almaya özendirilmelidir.

Yöntem açısından çeşitlilik gerektiren Düşünme Eğitimi, öğretim materyali bakımından da oldukça zengin bir kaynağa sahiptir. Bu dersin öğretim sürecinde ders kitabı dışında gerçek yaşam alanlarının ve çeşitli materyallerin kullanılması yararlı olacaktır. Bu kapsamda yararlanılabilecek materyaller arasında şunların olması beklenir:

1. Masallar: İnsanlığın en eski eğitim metinleridir. Masallar öğrencilerde özellikle hayal kurma ve değer duygusunu geliştirir.
2. Hikâye, kıssa ve şiir: Bu tür edebi metinler, çocuklardaki estetik beğeni ve güzellik duygusunun gelişmesine katkı sağlar. Hikâye ve şiirler güzelliği fark etme, yaşama, koruma ve yeniden üretme konusunda estetik bilinç ve tutum oluşturur.
3. Videolar, filmler: Düşünme Eğitimi dersi kapsamında videolar ve filmler birer materyal olarak kullanılabilir. Hedeflenen beceri ve kazanımlara uygun olarak seçilmiş görsel milli materyaller sayesinde soyut konuların somut biçimde anlaşılması sağlanmış olur.
4. Resimler: Kazanımlara uygun olarak seçilmiş özgün sanat resimleri sayesinde garklı düşünme becerilerini geliştirme yanında sanat duygusu harekete geçirmek suretiyle öğrencilerin gizil yeteneklerini harekete geçirebilir.
5. Örnek olay ve yaşantılar: Ders etkinlikleri için uygun örnek olaylar ve yaşantılar seçilebilir. Bu etkinliklerde drama yöntemi kullanılarak, çocukların spontan düşünme rol yeteneklerini geliştirmesi sağlanabilir.
6. Örnek diyaloglar: Özellikle çocukların konuşma becerilerini geliştirmede örnek diyalogların seçilmesi yararlı olacaktır.
7. Müzeler ve tarihi mekânlar: Düşünme Eğitimi dersi aynı zamanda insan eylemlerinin ve ürünlerinin eleştirel gözle irdelenmesini içermektedir. Bu kapsamda tarihi mekânlar ve tarihsel obje ve yaşantıların sergilendiği müzeler zaman bilincini geliştirmeye katkı sağlayacaktır.

Ölçme ve Değerlendirme

Öğretim programlarının başarısı ve etkililiği ölçme ve değerlendirme yapılarak anlaşılabilir. Buna göre ölçme ve değerlendirme, öğretim açısından bir tür kalite kontrol sürecidir. Ölçme ve değerlendirme yaparak öğretim sürecinin sürekli izlenmesi sağlanır. Bu sayede öğretimin her aşamasında ortaya çıkan sorunları belirleme ve düzeltme imkânı elde edilmiş olur.

Düşünme eğitiminin ölçme ve değerlendirmesi programda öngörülen kazanımlar ve değerler dikkate alınarak yapılmalıdır. Programda ön görülen kazanım ve değerlerin edinilmesi öğrencilerin sınıf içi veya sınıf dışında gerçekleştirecekleri öğretim etkinliklerine katılımlarını gerektirmektedir. Bu nedenle ölçme ve değerlendirme öğretim sürecinden ayrı bir işlem olarak görülmemeli; kazanımların ne ölçüde gerçekleştiği, hem öğretim sürecinde hem de öğretim sonunda yapılacak izleme, ölçme ve değerlendirme işlemleriyle belirlenmelidir.

Düşünme Eğitimi dersinde öğrencilerden düşünme faaliyetine katılım konusundaki isteklilik yanında, düşünme becerisinin gerektirdiği akıl yürütme yollarını kullanma ve bunun sonucunda ortaya bir ürün koymaları beklenmelidir. Ölçme ve değerlendirme yaparken öğrencilerin bu üç ana konudaki gelişimleri gözlenmeli ve hazırlanacak çeşitli gözlem ve değerlendirme formları kullanılmalıdır.

Düşünme Eğitimi dersinde ölçme ve değerlendirme yapılırken gözetilecek önemli bir nokta ise öğrencilerin özgün düşünme konusundaki gelişimleridir. Bu kapsamda öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri yoklanmalı ve değerlendirmede bu husus dikkate alınmalıdır. Öğrencilerde, özgün eser/düşünce üretme bilinci oluşturulmalı; öyküler, senaryolar, kompozisyonlar, günlükler, diyalog tamamlamalar, görsel malzeme vb. ürünler yapmalarına fırsat verilmelidir. Bu tür değerlendirmeler için portfolyo kullanılmalıdır.

Ölçme sürecinde beklenen bir diğer gözlem alanı ise öğrencilerin transfer becerilerindeki gelişmedir. Bu ders kapsamında öğrencilerin diğer derslerde kullanabilecekleri temel becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir.

Bu dersin ölçme ve değerlendirmesi bilgi ağırlıklı değil beceri ağırlıklı olmalıdır. Zira dersin ana felsefesi beceri kazandırmaya dayanmaktadır. Bir becerinin ne ölçüde kazanıldığı gerçek yaşamda uygulanmasıyla ölçülebilir. Bu yüzden Programın öğrencilere kazandırmayı öngördüğü becerilerin, sadece çoktan seçmeli, doğru-yanlış, eşleştirme, boşluk doldurma, kısa yanıtlı vb. maddelerden oluşan yazılı sınavlar ya da testler kullanılarak ölçülmesi yeterli değildir. Öğrencilerin bu ders kapsamında eleştirel, yaratıcı ve analitik düşünmeye yönelik bilgi, beceri, tutum ve davranışlara sahip olup olmadıklarının izlenmesi ve değerlendirilmesinde ağırlıklı olarak performansa dayalı ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılması yararlı olacaktır. Bu dersin ölçme ve değerlendirmesi, hedeflenen becerilerin öğrenciler tarafından ne ölçüde kullanıldığına bakılarak yapılabilir. Bu da öğrencilerin öğretim sürecindeki tutum ve davranışlarının yakından izlenmesiyle mümkün olacaktır.

Düşünme Eğitimi dersinin ölçme ve değerlendirmesi yapılırken dikkat edilecek bir başka konu ise öğrencilerin hedeflenen kavramları öğrenip öğrenmediklerinin yoklanmasıdır. Zira bu ders kapsamında öğrencilerin kazanmaları hedeflenen bazı özel kavramları ne ölçüde kullanabildikleri ayrıca gözlenmeli ve değerlendirilmeli, bu kavramları ne ölçüde kullandıklarını gösteren sözlü ve yazılı etkinlikler oluşturulmalıdır.

Seçmeli bir ders olmasından ve belirli bir bilgi alanı bulunmamasından ötürü Düşünme Eğitimi dersinin ölçme ve değerlendirilmesinde not konusunun öne çıkarılması programın doğasına uygun olmayacaktır. Programın hedefi, nesnel bilgilerin aktarımı değil, düşünme becerilerinin kazandırılmasıdır. Öte yandan öğrencilerin düşünce ve yorumları konusunda doğru ve yanlış gibi değerlendirmelerin yapılamaması, düşünme ediminin bizi doğru ve değerli bir şey olduğu duygusunun verilmesi, ölçme ve değerlendirme konusunda farklı bir yaklaşımı gerekli kılar.

Öğrencinin derse katılım konusundaki tutumu, öğretim sürecindeki performansı, düşünce ve yorumlarındaki özgünlüğü, ödev ve sunum gibi konulardaki istekliliği başarı ölçütü olarak görülebilir.

Sonuç olarak öğrencilerin bu ders kapsamında kazanması gereken temel becerilere ilişkin gelişimlerini izlemek ve değerlendirmek için aşağıdaki örnek uygulamalar yapılabilir:

- Derse katılım konusunda; ödev ve sorumluluk alma, soru sorma, cevap verme, düşüncesini belirtme, yorum yapma vb. konulardaki davranışlarına bakılarak değerlendirme yapılabilir.
- Özgünlük ve yaratıcılık konusunda; kendi görüşünü ifade edebilme, özgün fikirler ortaya koyabilme, esnek düşünebilme, farklı düşüncelere açık olma, alternatif fikirler üretebilme davranışları gözlemlenerek değerlendirme yapılabilir.
- Eleştirel düşünme konusunda; tutarsızlıkları görebilme, eleştirilere tahammül edebilme, yapılan eleştirilerden yararlanma, bilginin güvenilirliğini sorgulayabilme, başarıları takdir edebilme, iddialar ve gerçekler arasındaki ilişkiyi sorgulayabilme tutumlarına bakarak değerlendirme yapılabilir.
- Düşüncelerini ifade etme konusunda; yazılı ve sözlü olarak ifade edebilme, açık ve anlaşılır dil kullanabilme, örnek ve metaforlara yer verebilme, bir düşünceyi farklı biçimde ifade edebilme, düzgün ve akıcı konuşma vb. davranışlarına bakılarak değerlendirme yapılabilir.

DÜŞÜNME EĞİTİMİ DERSİ (7. VE 8. SINIFLAR) ÖĞRETİM PROGRAMI
TEMA/ÜNİTE HAFTALIK DAĞILIM ÇİZELGESİ

No	TEMA	ÜNİTE	Kazanım Sayısı	Öngörülen Ders Saati	Ders Saati %
1.	7.1. DÜŞÜNME EVRENİ	İNSAN ve DÜŞÜNME	2	4	5,5
2.	7.2. DÜŞÜNMEYE ÇAĞRI	DÜŞÜNMEYE BAŞLIYORUM	3	6	8,3
3.	7.3. DÜŞÜNME: HAYATIN İNŞASI	7.3.1.DÜŞÜNMEYİ SEVİYORUM	4	8	11,1
		7.3.2.DÜŞÜNCE DEN KUVVET DOĞAR	3	6	8,3
		7.3.3. DÜŞÜNMENİN GÜCÜ: ELEŞTİRİ VE YARATICILIK	2	8	11,1
4.	7.4. DÜŞÜNMENİN BOYUTLARI	DÜŞÜNMENİN ADIMLARI	8	12	16,6
5.	7.5. DÜŞÜNMENİN RENKLERİ	7.5.1.BENİM DÜŞÜNCEM, BENİM YOLUM	4	6	8,3
		7.5.2.ORTAK YAŞAMA: RENKLERİN AHENGİ	6	10	13,9
6.	7.6. DÜŞÜNMENİN DİNAMİZMİ	GELECEĞİN İNŞASI	5	6	8,3
7	7.7. DÜŞÜNMENİN DİNAMİZMİ	GELECEĞİN İNŞASI	2	6	8,3
Toplam			39	72	100

No	TEMA	ÜNİTE	Kazanım Sayısı	Öngörülen Ders Saati	Ders Saati %
1.	8.1.DÜŞÜNME EVRENİ	HAYAT VE DÜŞÜNME	3	6	8,3
2.	8.2.DÜŞÜNMEYE ÇAĞRI	GELİŞİMİN ANAHTARI: DÜŞÜNME	3	6	8,3
3.	8.3.DÜŞÜNME: HAYATIN İNŞASI	8.3.1.BENLİĞİN İNŞASI	4	6	8,3
		8.3.2.ELEŞTİREL DÜŞÜNCEM	4	8	11,1
		8.3.3.YARATICI DÜŞÜNCEM	5	10	13,8
4.	8.4.DÜŞÜNMENİN BOYUTLARI	DÜŞÜNMENİN YOLCU- LUGU	7	14	20,6
5.	8.5.DÜŞÜNMENİN RENKLERİ	8.5.1.BENİM DÜŞÜNCEM BENİM İFADEM	3	6	8,3
		8.5.2.ORTAK YAŞAMA: SINIRLARINI FARK ET!	4	6	8,3
6.	8.6.DÜŞÜNMENİN DİNAMİZMİ	DÜŞÜNCEDEDEN GELENEĞE, GELENEKTEN DÜŞÜNCEYE	5	6	8,3
7	8.7. DÜŞÜNME	İNSANIN AYNASI DÜŞÜNCEDEDEN GELENEĞE	2	4	5,6
Toplam			40	72	100

KAYNAKÇA

- Aristoteles (1996). *Metafizik*. Çev. Ahmet Arslan. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Aristoteles (1988). *Nikomakhos'a Etik*. Çev. Saffet Babür. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Bentley, T. (1999). *Takımınızın Yeteneklerini Geliştirmede Yaratıcılık*. Çev. Onur Yıldırım İstanbul: Hayat Yayınları.
- Beyth-Marom, R., Novik, R., & Sloan, M. (1987). Enhancing children's thinking skills: An instructional model for decision-making under certainty. *Instructional Science*, 16 (3), 215-231.
- Cotton, K., (1991). *Computer-Assisted Instruction*, School Improvement Research Series. Regional Education Laboratory.
- Descartes, R. (1994). *Metot Üzerine Konuşma*. Çev. K. Sahir Sel. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Descartes, R. (1983). *Felsefenin İlkeleri*. Çev. Mesut Akın. İstanbul: Say Yayınları.
- Dewey, J. (1933). *How We Think*, Boston, D. C. Heath & Co.
- Farabî (1974). *Mutluluğu Kazanma (Tahsil'üs-Sa'ade) Farabî'nin Üç Eseri'nde*. Çev. Hüseyin Atay.
- Farabî (1989). *El - Medinetü'l Fâzıla*. Çev. Nafiz Danışman. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Farabî (1989). *İhsa'ül-Ulûm*. Çev. Ahmet Ateş. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Freire, P. (1974). *Education: The Practice of Freedom*. London: Writers & Readers Publishing Cooperative.
- İbn Haldun, (2007). *Mukaddime*. Çev. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergah Yayınları.
- İnam, A. (1997). Hülya Eğitimi. *Türkiye 2. Eğitim Felsefesi Kongresi Metinleri*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları.
- Kranz, W. (1984). *Antik Felsefe*. Çev. Suad Y. Baydur. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Mengüşoğlu, T. (1983). *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mevlânâ, (1985). *Fîhi Mâfih*. Çev. M. Ülker Tarıkâhya. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Önal, M. (1998). *Wisdom (Hikma) and Philosophy in Islamic Thought (As a Framework For Inquiry)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, University of Wales, Lampeter.
- Piaget, J. (1958). *The growth of logical thinking from childhood to adolescence*. AMC, 10, 12.
- Platon, (1992). *Devlet*. Çev. S. Eyüboğlu – M. A. Cimcoz, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Platon (2014). *Sofist. Diyaloglar'da*. Çev. Ö. Naci Soykan. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Platon, (1996). *Sokrates'in Savunması*. Çev. Teoman Aktürel. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Robinson, P.B., D.V. Stimpson, J.C. Huefner ve H.K. Hunt. (1991). *An Attitude Approach to The Prediction of Entrepreneurship*, *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 15, 13-31.
- Robinson, K. (2008). *Yaratıcılık: Aklın Sınırlarını Aşmak*, Çev. Nihal Geyran Koldaş, İstanbul: Kitap Yayınevi.

- Runco, M. (1996). *Personel Creativity: Definition and Developmental Issues. New Directions for Child Development*, 72.
- Russell, B. (1954). *Terbiyeye Dair*, (çev. Hamit Dereli), Ankara: Maarif Basımevi.
- Taşdelen, V. (2015). Sözlü Gelenek ve Eğitim: Dede Korkut Hikâyeleri Örneği. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7/1, ss. 219-229.
- Torrance E. P. (1968). *Education and Creative Potential: Modern School Practices Series* (5). Minneapolis: The University of Minnesota Press.
- Ülken, H.Z. (2004). *Türk Tefekkürü Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1979). *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*. İstanbul: Ülken Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1979). *İslam Düşüncesi*. İstanbul: Ülken Yayınları.

EK KAYNAKÇA

- Aristoteles, *Poetika*. Çev. İsmail tunalı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Augustinus (1999). İtirafılar. Çev. Dominik Pamir. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Atay, O.(2015). *Tutunamayanlar*. İstanbul: İletişim yayınlar.
- Avcı, N. (2013). *Çocuklar ve Felsefe. Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi’inde*. Haz. Betül Çotuksöken Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss.31-32.
- Aytmatov, C. *Tüm eserleri*.
- Ayvazoğlu, B. (19993). *Aşk Estetiği*. İstanbul: Ötüken.
- Bacanlı, H. (2012). *Dört Katlı Düşünme Modeli. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 146, ss. 29-36.
- Baykan, M. (2013). Felsefe Çıtır Çıtır Eğlencelidir. *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi’inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 119-128.
- Bilgin, Ö. (2013). Çocuklarla Felsefe Nasıl Yapılabilir ya da Yazın Yoluyla Çocuklara Felsefe Nasıl Öğretilir? *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi’inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 101-108.
- Bingham, A, *Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi*, Çev. A. Ferhan Oğuzkan, Milli Eğitim Yayınları.
- Bolay, S. H. (2007). *Türk Düşüncesinde Gezintiler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bolay, S. H. (2015). *Tanzimat’tan Günümüze Türk Düşünürleri*. Ankara: Nobel yayıncılık Camus, A. (1988). Sisyphos Söyleni. Çev. Tahsin Yücel, Adam Yayınları, İstanbul.
- Cevzici, A, (2011). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cevzici, A. (2010). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cevzici, A. (2011). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Coelho, P. (1996). *Simyacı*. Çev. Özdemir İnce. İstanbul: Can Yayınları.
- Cottrell, S. (2011). *Critical Thinking Skills: Developing Effective Analysis and Argument, Palgrave Study Skills*.
- Çotuksöken, B. (2013). *Düşünme Eğitiminin Güncel Durumu ve Sorunları*. Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi'inde. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 35-48.
- De Bono, E. (2007). *6 Değer Madalyası*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- De Bono, E. (2007). *Güzel Akıl Nasıl Edinilir?* İstanbul: Remzi Kitapevi.
- De Bono, E. (2008). *Altı Şapkalı Düşünme Tekniği*. Çev. Ercan Tuzcular. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- De Bono, E. (2008). *Kendine Düşünmeyi Öğret*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- De Bono, E. (2014). *Düşünce Gücü*. Çev. Ferit Gürsu. İstanbul: ABC Kitapevi.
- De Bono, E. *Çocuklar Sorun Çözüyor*. Çev. Feryal Halatçı. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- De Bono, E. (1991). *Olumlu Devrimin El Kitabı*. Çev. Zülal Kalkandelen. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- De Bono, E. (1998). *Altı Ayakkabılı Uygulama Tekniği*. Çev. Ercan Tuzcular. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demir, M., Uluçınar, U. (2012). *Eleştirel Düşünmenin Önemi ve Öğretimi. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 146, ss. 62-66*.
- Descartes, R. (1983). *Felsefenin İlkeleri*. Çev. Mesut Akın. İstanbul: Say Yayınları.
- Direk, N. (2013). *Çocuklar İçin Felsefe Kitapları Üzerine. Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi'inde. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss.93-102*.
- Dombaycı, M.A. (2012). *Dört Katlı Düşünme Modelinin Kavramsal Temelleri. Bilim ve aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 146, ss. 37-42*.
- Dombaycı, M.A. (2013). *Felsefe İçin Öğretim Programı – Öğretim Programı İçin Felsefe. Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi'inde. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 135-164*.
- Dostoyevski (*Tüm eserleri*)
- Elder, L. *Çocuklar ve Yetişkinler için Eleştirel Düşünme Mini Klavuzu*. Çev. Merih Baktaş, Eleştirel Düşünme Vakfı (The Critical Thinking Community), http://www.criticalthinking.org/files/Turkish_CriticalThinking_Children.pdf
- Emiroğlu, İ. (2004). *Mantık Yanlışları*. Ankara: Elis Yayınları.
- Emiroğlu, İ. (2011). *Yanlış Düşünce ve Davranışlar Karşısında Mevlâna*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Ende, M. (2013). *Momo*. Çev. Leman Çalışkan. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Epiktetos (1997). *Düşünce ve Sohbetler*. Çev. Burhan Toprak. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Erdem, H. (2013). *Türkiye'de Çocuklar için Felsefe Kitapları. Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi'inde. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 49-62*.

- Ergin, M. (2014). *Dede Korkut Hikâyeleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Farabî (1974). *Fusûlü'l-Medenî* (Siyaset Felsefesine Dair Görüşler). Çev. Hanifi Özcan. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Feridüddin-i Attar (1990). *Mantık al-Tayr*. Çev. Abdülbaki Gölpınarlı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Flew, A, (2008). *Dosdoğru Düşünmenin Yolu: Eleştirel Akıl Yürütmeye Giriş*. Çev. Hakan Gündoğdu, Ankara: Liberte Yayınları.
- Gözcü, Ş. (2013) *Bir Felsefe Grubu Öğretmeninin Öznel ve Nesnel Koşulları Üzerine. Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi'inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 187-190.
- Gregory, M. (2011). *Philosophy for Childrens and its Critics. Journal of Philosophy of Education, 45 (2), pp. 199-219.*
- Günay, D. (2013). İlk ve Orta Öğretimde Felsefe Eğitimi Çalıştayı. *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi'inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 23-28.
- Günay, M. (2013). Felsefe eğitimi ve Öğretimi Üzerine. *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi'inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss.173-182.
- Gündoğdu, H, (2009). *Eleştirel Düşünme ve Eleştirel Düşünme Öğretimine Dair Bazı Yanılgılar*. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s.57-74.
- Gündoğdu, H. (2012). *Niçin Eleştirel Düşünemiyoruz? Eleştirel Düşünmenin Engelleri. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 146, ss. 43-52.*
- İbn Hazm (2016). *Güvercin Gerdanlığı*. Çev. Mahmut Kanık. İstanbul: İnsan Yayınları.
- İbn Rüşd (1992). *Faslu'l Makâl* (Felsefe-Din ilişkileri). Çev. Bekir Karlığa. İstanbul: İşaret Yayınlar.
- İbn Sina - *İbn Tufeyl* (2015). Hayy İbn Yakzan (Ruhun Uyanışı). Çev. M. Şerafettin Yalçın. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- İyi, S. (2013). Öğretmen Eğitimi. *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi'inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 181-186.
- Kafadar, O. (2000). *Türkiye'de Kültürel Dönüşümler ve Felsefe Eğitimi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kant, I. (2006). *Eğitim Üzerine*. Çev. Ahmet Aydoğan. İstanbul: İz Yayınları.
- Kant, I. (1980). *Pratik Aklın Eleştirisi*. Çev. İonna Kuçuradi, Yusuf Örnek. Ankara: Hacettepe Üniversitesi yayınları.
- Kant, I. (1984). *Seçilmiş Yazılar*. Çev. Nejat Bozkurt. İstanbul. Remzi Kitabevi.
- Karakaya, İ. (2012). *Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Kazandırılmasında Satranç Bir Araç Olarak Kullanılabilir mi? Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 146, ss. 73-76.*
- Kefeli, İ. (2013). Fındıklı Çikolata Tadında Felsefe. *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi'inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 109-112.
- Keklik, N. (1987), *Mevlâna'da Metafor Yoluyla Felsefe*, Felsefe Arkivi, 26.

- Kierkegaard, *Korku ve Titreme*. Çev. İbrahim Kapalıkaya. İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Kohan, W.O. (2014). *Philosophy of Childhood: Critical Perspectives and Affirmative Practices*. New York: Palgrave Macmillan Press.
- Kuçuradi, İ. (2013). *Türkiye’de Felsefe Eğitimi. Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi’inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 17-22.
- Kurnaz, A, (2011). *Eleştirel Düşünme Öğretimi Etkinlikleri*. Eğitim Kitabevi.
- Küpeli, Y. (2013). *Felsefe Programı Üzerine. Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi’inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss.165-170.
- Lipman, M, (2003). *Thinking in Education*. Cambridge: Cambridge University.
- Locke, J. (2003). *Eğitim Üzerine Düşünceler* Çev. Hakan Zengin. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Meriç, C. (2015). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mevlâna (2015). *Mesnevî*. Çev. Veled Çelebi. İstanbul: Doğan Yayınları.
- Nasır, S. H. – Leman, O. (2007). *İslam Felsefesi Tarihi*. Çev. Şamil Öçal – H. Tuncay Başoğlu. İstanbul.
- Öner, N, (1999). *Felsefe Yolunda Düşünceler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Öz, F. G. (2013). *Felsefe Dersi Öğretim Programı Üzerine. Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi’inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 171-173.
- Özdemir, O, (2004). *Eleştirel Düşünme*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Paul, R; Elder, L, (2013). *Kritik Düşünce: Yaşamınızın ve Öğrenmenizin Sorumluluğunu Yüklenmeniz İçin Araçlar*. Çev. Ed. A. E. Arslan-G. Sart. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Piaget, J, (1997). *Çocukta Dil ve Düşünme*. Çev. S. E. Siyavuşgil. İstanbul: Palme Yayınları.
- Piaget, J, (2004). *Çocukta Zihinsel Gelişim*. Çev. H. Portakal. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Platon, (1995). *Şölen*. Çev. A. Erhat – S. Eyüboğlu. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Rilke, R.M. (1987). *Duino Ağıtları*. Çev. Süha Ergand. Ankara: B/F/S Yayınları.
- Rousseau J.-J. (2015). *Emile*. Çev. Yaşar Avunç. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Saint-Exupéry, A. (2015). *Küçük Prens*. Çev. Fahrettin Arslan. Ankara: Hece Yayınları.
- Sakaoğlu, S. - Alptekin, A.B. (2014). *Nasreddin Hoca Fıkraları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Spencer, H. (2013). *Zihin, Ahlak ve Beden Eğitimi*. Çev. Mehmet Münir. Ankara: PegemYayınları.
- Starkey, L, (2004). *Critical Thinking Skills Success: In 20 Minutes A Day, Learning Express*, New York.
- Şen, Z, (2011). *Mühendislikte Felsefe, Mantık, Bilim ve Etik*. İstanbul: Su Vakfı Yayınları.
- Tankurt, T. (2013). *Çocuk edebiyatı Çocukta Felsefe Sevgisi Uyandırabilir mi? Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi’inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss. 113-118.

- Taşdelen, V. (2008). *Felsefe Eğitimi: Bir Yaşantının Peşinde*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 40 (2), ss. 277-294.
- Taşdelen, V. (2012). *Düşünme Eğitimi ve İyi Hayat Kavramı*. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 146, ss. 20-28.
- Taşdelen, V. (2014). *Felsefenin Gülümseyen Yüzü: Çocuklarla Felsefe*. Türk Dili, 756, ss. 562-568.
- Taşdelen, V. (2014). *Philosophy Course as a Process of Regeneration: A Philosophical Approach (Bir Yeniden Üretim Süreci Olarak Felsefe Dersi: Hermeneutik Bir Yaklaşım)*. *The Anthropologist*, 18 (2), pp. 533-547.
- Taşdelen, V. (2015). *Felsefe Kültürü*. Ankara: Hece yayınları.
- Tepe, H. (2013). *UNESCO Verileri Işığında Dünyada Çocuklar İçin Felsefe*. Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi'inde. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 78-96 .
- Tolstoy, *İtiraflarım başta olmak üzere tüm eserleri*.
- Topçu, N. (1998). *Türkiye'nin Maarif Davası*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tozlu, N. (2003). *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler*. Konya: Mikro Yayıncılık.
- Tozlu, N. (2003). *Eğitim Felsefesi Üzerine Makaleler*. Ankara: Elis Yayınları.
- Tulum, F. (2013). Çocuklar İçin Felsefe Yayıncılığı. *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi'inde*. Haz. Betül Çotuksöken – Harun Tepe. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, ss.. 129-132.
- Ülger, M. (2012). *Düşünme Eğitimi Dersi. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 146, ss. 67-72.
- Vansieleghem, N., Kennedy, D. (2011). *What is Philosophy for Children, What is Philosophy with Children—After Matthew Lipman? Journal of Philosophy of Education*, 45(2).
- Ural, Ş. (2011). *Bilim Tarihi*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Yunus Emre (1991). *Dîvân*. Haz. Mustafa Tatçı. Ankara. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yusuf Has Hacib (2008). *Kutatgu Bilig*. Çev. Reşit Rahmeti Arat. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Watanbe, K, (2013). *Problem Çözümüne Giriş 101: Zeki İnsanlar İçin Basit Bir Kitap*. Çev. Nihal Demirkol Azak. Ankara: Tübitak Yayınları.

DÜŞÜNME EĞİTİMİ

2016